

GÜLŞENİ, İbrâhim

(bk. İBRÂHİM GÜLŞENİ).

GÜLŞENİ-i SARUHÂNÎ

(گلشنی صاروخانی)

(ö. 888/1483'ten sonra)

Osmanlı şairi.

Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Bazı kaynaklarda Saruhanlı olduğu söylenmekteyse de bu bilgi şairin Farsça dilvanından edinilen bilgilerle uyusmamaktadır. Bir araştırmada Gülşenî'nin aslen Şirvanlı olduğu, "Şirvânî" nisbesinin istinsah hatası neticesinde "Saruhânî"ye dönüştüğü ileri sürülmektedir (Farzan, s. 72). Kendilerine methiye yazdığı şairlerden birinin Şirvanlı (Kâşifî), ikisinin Tebrizli (Mahmûd-i Mişkî ve Cedvellî), birinin Tuslu (Tûsî), birinin Heratlı (Nücûmî), birinin de Semerkantlı (Riyâzî) olması, ayrıca Şirvan ve Ebhaz gibi bölgelerde yaşayan şahsiyetlere methiyeler yazması onun Şirvanlı olduğu ihtimalini güçlendirmektedir.

Gülşenî büyük bir ihtimalle, çocukluk ve gençlik yıllarını Şirvan'da geçirdikten sonra Şehzade Mehmed'in (Fâtih Sultan Mehmed) âlim ve şairlere itibar gösterdiğini duyup Manisa'ya (Saruhan) gitmiş ve ona intisap etmiştir. Saruhânî nisbesini de bu şehirde üne kavuşmasından dolayı almış olmalıdır. 888'de (1483) vefat eden II. Bayezid'in oğlu Şehzade Abdullah için kaside yazmasına bakılarak onun bu tarihten sonra öldüğü söylenebilir.

Bazı kaynaklarda Gülşenî'nin, Halvetiye tarikatının ikinci piri Yahyâ-yı Şir-

vânî'ye (ö. 868/1463-64) intisap etmek için Saruhan'dan Şirvan'a gittiği ileri sürülmektedir. Tarih bakımından mümkün görünmekle birlikte divanının Farsça olması, *Râznâme* adlı Türkçe eserinde çok sayıda Farsça kelime kullanması, ayrıca süfi olarak tanınmaması bu ihtimali oldukça zayıflatmaktadır.

Bazı kaynaklar Gülşenî-i Saruhânî ile Gülşeniyye tarikatının piri İbrâhim Gülşenî'yi (ö. 940/1534) birbirine karıştırmışlardır (meselâ bk. Sâlim, s. 120-121).

Eserleri. 1. *Dîvân*. Methiye, hezeliyyât, gazel ve rubâilerden meydana gelen bu Farsça eserdeki kasideler, biri hariç Fâtih Sultan Mehmed ile II. Bayezid için yazılmıştır. Eserin Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndeki tek nüshası üzerinde (nr. 5280) Ebrahim Farzan tarafından bir doktora çalışması yapılmıştır (bk. bibl.). 2. *Râznâme*. 864'te (1460) tamamlandı Fâtih Sultan Mehmed'e ithaf edilen bu Türkçe eser, aruzun "fâilâtün fâilâtün fâilûn" kalıbıyla mesnevi tarzında nazmedilmiştir. *Pendnâme* adıyla da anılan, çeşitli "makale" ve hikâyelerden meydana gelen eserde şair ahlâkî ve tasavvufî konulara yer vermekte ve öğütlerde bulunmaktadır. Bazı kaynaklar, tasavvuftaki atvâr-ı seb'a konusunun işlenmesinden hareketle eserin yedi bölümden meydana geldiğini zannederek ona *Heft Bâb* adını vermişlerse de eser yedi bölüm değildir. Klasik mesnevilerde olduğu gibi tevhid, münâcât, na't ve methiye ile başlayan *Râznâme*'de Attâr'ın *Manîku't-ı tayr* ve *Pendnâme*'sinin tesirleri görülür. Eserde ayrıca Sa'dî'nin *Bostân*'ından birkaç hikâyenin manzum tercümesi de bulunmaktadır. *Râznâme*'nin Millet Kütüphanesi'nde mevcut iki nüshasının (Manzum, nr. 932;

Ali Emîrî, nr. 859) tenkitli metni Ebrahim Farzan tarafından hazırlanmıştır (bk. bibl.). Eserin Yapı Kredi Bankası Kütüphanesi yazmaları arasında bir nüshası daha tesbit edilmiştir (nr. 15823). Tahsin Yazıcı, *Râznâme*'nin Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesi'nde İsmail Hikmet Ertaylan tarafından istinsah edilmiş bir nüshasının olduğunu bildirmekteyse de (*Fatih ve İstanbul*, II/7-12, s. 87) yapılan araştırmada bu nüsha bulunamamıştır (Farzan, s. 78). Bazı kaynaklarda eser yanlışlıkla İbrâhim Gülşenî'ye atfedilmiştir (*İA*, IV, 836; *TDEA*, III, 399).

Bursalı Mehmed Tâhir Gülşenî'nin manzum bir mevlid yazdığını söylerse de (*Osmanlı Müellifleri*, II, 388) bugüne kadar böyle bir esere rastlanmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Latîfî, *Tezkire*, s. 283-284; Sâlim, *Tezkire*, İstanbul 1315, s. 119-122; *Kühû'l-ahbâr'in Tezkire Kısım* (haz. Mustafa İsen), Ankara 1994, s. 142; *Osmanlı Müellifleri*, II, 388-389; Ebrahim Farzan, *Gülşenî-i Saruhânî: Hayatı, Farsça Divanı ve Râz-nâma'si* (doktora tezi, 1980), İÜ Ed.Fak. (bir nüshası İSAM Ktp., NMÇ, nr. 2911); Tahsin Yazıcı, "Gülşenî, Eserleri ve Fatih ve II. Bayezid Hakkındaki Kasideleri", *Fatih ve İstanbul*, II/7-12, İstanbul 1954, s. 82-139; "Gülşenî", *İA*, IV, 835; Kasım Kufralı, "Gülşenî", a.e., IV, 835-836; Günay Alpay, "Gülşenî", *EJ²* (İng.), II, 1137-1138; Şevket Beysanoğlu, "Gülşenî, İbrâhim", *TDEA*, III, 398-399; "Gülşenî (Saruhanlı)", a.e., III, 399.

HASAN AKSOY

GÜLŞENİYYE

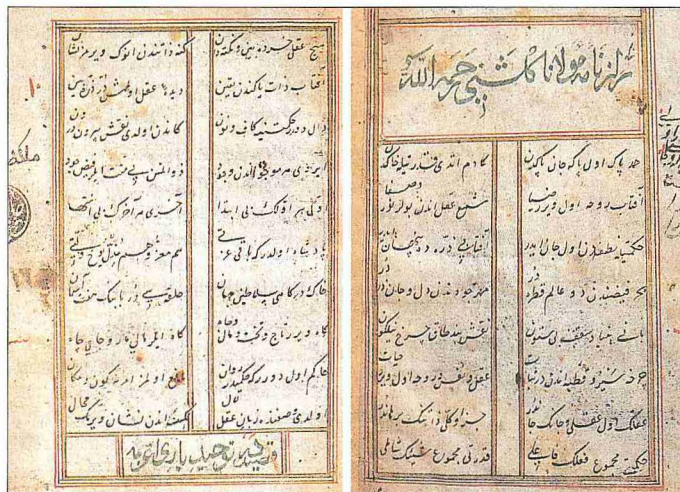
(گلشنییه)

Halvetiyye tarikatının
İbrâhim Gülşenî'ye
(ö. 940/1534)

nisbet edilen bir kolu.

İbrâhim Gülşenî'nin Kahire'de Bâbüzüveyle'de kurduğu tekke ile temelleri atılan tarikat, Osmanlı topraklarında XVI. yüzyıldan sonra faaliyet göstermeye ve yaygınlaşmaya başlamıştır. İbrâhim Gülşenî, mürcüsi Dede Ömer Rüşenî'nin kendisine bir gül vererek, "Sen ol bağ-ı bekânın gülşenisin" demesi üzerine mahlası Heybetî'yi Gülşenî olarak değiştirmiş, tarikatın adı da bu kelimeye nisbet edilmiştir. Gülşeniyye'nin silsilesi İbrâhim Gülşenî, Dede Ömer Rüşenî, Pîr-i Sâni Seyyid Yahyâ-yı Şirvânî, Pîr Sadreddin, Ahî İzzeddin, Ahî Mîrem vasıtasıyla Halvetiyye tarikatının piri Ömer el-Halvetî'ye ulaşır.

İbrâhim Gülşenî'nin Kahire'deki dergâhına kendisinden sonra Hayâlî Efendi

Gülşenî-i Saruhânî'nin *Râznâme* adlı mesnevisinin ilk iki sayfası (Millet Ktp., Ali Emîrî, manzum, nr. 932)